

ZAMONAVIY YAPON MADANIYATI TRANSFORMATSIYASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Mirsoliyeva Nargiza

Alisher Navoiy nomidagi

Toshkent o'zbek tili va adabiyoti universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20636229>

Annotatsiya: Mazkur tezisda zamonaviy Yaponiya madaniyatining transformatsiyalanish jarayonlari, uning tarixiy ildizlari, globallashuv sharoitidagi rivojlanish tendensiyalari hamda milliy an'analar va zamonaviy innovatsiyalar o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlil qilinadi. Shuningdek, ommaviy madaniyat, raqamli texnologiyalar, yoshlar submadaniyati, iste'mol madaniyati va g'arb madaniyatining ta'siri natijasida yuz berayotgan madaniy o'zgarishlarning o'ziga xos jihatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari Yaponiya madaniyatining transformatsiyasi an'anaviy qadriyatlarni saqlab qolgan holda zamonaviy ijtimoiy talab va ehtiyojlarga moslashish orqali amalga oshayotganligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Yaponiya, madaniyat, transformatsiya, globallashuv, an'ana, innovatsiya, ommaviy madaniyat, raqamli texnologiyalar, yoshlar madaniyati.

Bugungi kunda Yaponiya dunyodagi eng rivojlangan davlatlardan biri sifatida nafaqat iqtisodiy va texnologik taraqqiyoti, balki o'ziga xos madaniy taraqqiyot modeli bilan ham ajralib turadi. Yaponiya madaniyatining zamonaviy transformatsiyasi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u milliy qadriyatlar, tarixiy meros, texnologik taraqqiyot va globallashuv omillarining o'zaro ta'siri natijasida shakllanmoqda. Mazkur jarayonning asosiy xususiyati shundaki, yapon jamiyati modernizatsiya yo'lidan borar ekan, o'zining milliy madaniy identifikatsiyasini saqlab qolishga intiladi.

Yapon madaniyatining transformatsiyasi XIX asrning ikkinchi yarmida boshlangan Meydzi islohotlari davridan boshlab kuzatiladi. Aynan shu davrda mamlakat G'arb tajribasini o'zlashtirishga kirishgan bo'lsa-da, milliy qadriyatlarni yo'qotmaslik

siyosatini amalga oshirdi. Natijada Yaponiya Sharq va G'arb madaniy elementlarini uyg'unlashtirishga muvaffaq bo'ldi. Bugungi kunda ham ushbu tendensiya davom etib, zamonaviy yapon madaniyati an'anaviy va innovatsion unsurlarning sintezi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Zamonaviy yapon madaniyati transformatsiyasining eng muhim xususiyatlaridan biri globallashtirish jarayonlarining kuchli ta'siri bilan bog'liqdir. Internet, xalqaro kommunikatsiyalar va global axborot makonining rivojlanishi yapon jamiyatini jahon madaniy jarayonlari bilan yanada yaqinlashtirdi. Shu bilan birga, Yaponiya nafaqat tashqi madaniy ta'sirlarni qabul qilmoqda, balki o'zining madaniy mahsulotlarini ham global miqyosda faol tarqatmoqda. Anime, manga, videoo'yinlar, J-pop musiqasi va yapon kinosi dunyo yoshlar madaniyatining muhim elementlariga aylanib ulgurdi. Bu hodisa ko'pincha "yumshoq kuch" (soft power) siyosatining samarali ko'rinishi sifatida baholanadi. Madaniy transformatsiyaning yana bir muhim jihati raqamli texnologiyalar bilan bog'liqdir. Zamonaviy yapon jamiyati sun'iy intellekt, robototexnika, virtual reallik va raqamli kommunikatsiyalarni kundalik hayotga keng joriy etmoqda. Bu esa madaniy amaliyotlar, muloqot shakllari va ijtimoiy munosabatlarning o'zgarishiga olib kelmoqda. Masalan, virtual blogerlar, raqamli san'at ko'rgazmalari, onlayn hamjamiyatlar va virtual madaniy makonlarning rivojlanishi yangi madaniy fenomenlarni yuzaga keltirmoqda.

Yoshlar submadaniyatining rivojlanishi ham zamonaviy yapon madaniyati transformatsiyasining muhim tarkibiy qismidir. Tokio shahrining Harajuku, Shibuya va Akihabara kabi hududlari yoshlar madaniyatining markazlari hisoblanadi. Bu yerda moda, musiqa, vizual san'at va turmush tarzining yangi shakllari shakllanmoqda. Ayniqsa, cosplay, otaku madaniyati va anime fandomlari yoshlarning o'zini namoyon qilish vositasi sifatida rivojlanib bormoqda. Bunday submadaniyatlar bir tomondan individuallikni rag'batlantirsa, ikkinchi tomondan global madaniyat bilan integratsiyani kuchaytiradi.

Shu bilan birga, Yaponiya jamiyatida an'anaviy qadriyatlarning ahamiyati saqlanib qolmoqda. Kattalarga hurmat, jamoaviylik, intizom, mehnatsevarlik, mas'uliyat va ijtimoiy uyg'unlik kabi qadriyatlar yapon madaniyatining asosiy ustunlari hisoblanadi. Choy marosimi, ikebana, kabuki teatri, sumo kurashi va sintoizm hamda buddizm bilan bog'liq marosimlar zamonaviy hayotda ham muhim o'rin tutmoqda. Bu esa madaniy transformatsiyaning radikal emas, balki evolyutsion xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi.

Iste'mol madaniyatidagi o'zgarishlar ham yapon madaniyati transformatsiyasining muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Zamonaviy yapon iste'molchilari yuqori sifat, qulaylik va innovatsion mahsulotlarga katta e'tibor qaratadilar. Bunda milliy an'analar va zamonaviy dizayn uyg'unlashgan mahsulotlarga talab yuqori bo'lib qolmoqda. Shu sababli ko'plab kompaniyalar an'anaviy yapon estetikasi elementlarini zamonaviy texnologiyalar bilan birlashtirishga harakat qilmoqda.

Demografik o'zgarishlar ham madaniy transformatsiyaga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Aholining qarishi, tug'ilish darajasining pasayishi va urbanizatsiya jarayonlarining kuchayishi natijasida oilaviy munosabatlar, gender rollari va ijtimoiy qadriyatlarda yangi tendensiyalar yuzaga kelmoqda. Ayollarning ijtimoiy faolligi ortib borishi, mehnat bozoridagi ishtirokining kengayishi va gender tenglik masalalarining dolzarblashuvi zamonaviy yapon jamiyatining muhim xususiyatlariga aylanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy yapon madaniyatining transformatsiyasi an'ana va innovatsiya, milliylik va globallik, konservatizm va modernizatsiya o'rtasidagi murakkab muvozanat asosida kechmoqda. Yaponiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, madaniy rivojlanish jarayonida milliy identitetni saqlab qolgan holda global tendensiyalarga moslashish mumkin. Shu jihatdan yapon madaniyati transformatsiyasi zamonaviy dunyoda madaniy taraqqiyotning o'ziga xos va muvaffaqiyatli modeli sifatida ilmiy tadqiqotlar uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Benedict R. *The Chrysanthemum and the Sword*. Boston: Houghton Mifflin, 2005.
2. Allison A. *Millennial Monsters: Japanese Toys and the Global Imagination*. Berkeley: University of California Press, 2006.
3. Sugimoto Y. *An Introduction to Japanese Society*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
4. Napier S. J. *Anime from Akira to Howl's Moving Castle*. New York: Palgrave Macmillan, 2018.
5. Robertson J. *Japan: The Culture of the Four Seasons*. Tokyo: Tuttle Publishing, 2015.
6. Iwabuchi K. *Recentering Globalization: Popular Culture and Japanese Transnationalism*. Durham: Duke University Press, 2002.